

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

**Σύγχρονες τάσεις στην παραγωγή Πολιτιστικού Προϊόντος για Παιδιά και Νέους
στην Ελλάδα την περίοδο της οικονομικής κρίσης**

**Εκπονήθηκε
για λογαριασμό του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού**

**Επιστημονική Υπεύθυνη: Ρέα Κακάμπουρα, Αν. Καθηγήτρια Π.Τ.Δ.Ε, Ε.Κ.Π.Α.
Διευθύντρια Εργαστηρίου Κοινωνικών Επιστημών**

Επιστημονική Ομάδα:

A. Επικεφαλής:

Καθηγητής Δημοσθένης Ι. Δασκαλάκης

Πρώην Κοσμήτορας Σχολής Επιστημών Αγωγής
Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
Υπεύθυνος Παρατηρητηρίου Μελέτης της Παιδικής Ηλικίας
Εργαστηρίου Κοινωνικών Επιστημών
Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης

&

Αν. Καθηγήτρια Ρέα Κακάμπουρα

Διευθύντρια Εργαστηρίου Κοινωνικών Επιστημών
Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης
Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

B. Ερευνητές:

Δρ. Ορσαλία-Ελένη Κασσαβέτη

Δρ. Γιώργος Μπουγιούκος

Δρ. Βασίλης Φασούλης

ΑΘΗΝΑ, 2019

Η παρούσα ερευνητική έκθεση αποτυπώνει τις κυρίαρχες τάσεις αναφορικά με την παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος για παιδιά και για νέους κατά τη χρονική περίοδο 2009-2018, επικεντρώνοντας ταυτόχρονα το ενδιαφέρον της στις κοινωνικά ευάλωτες ομάδες. Αποτελεί μία πρώτη χαρτογράφηση του συγκεκριμένου πεδίου για μελλοντική αξιοποίηση από σχετικές μελέτες που θα περιλαμβάνουν πρωτότυπη και πρωτογενή έρευνα των κατηγοριών της πολιτιστικής βιομηχανίας για παιδιά και για νέους στην Ελλάδα.

Η ανυπαρξία βασικών στατιστικών δεδομένων γύρω από τις διάφορες κατηγορίες της ελληνικής πολιτιστικής βιομηχανίας κατέστησε αυτή την αποτύπωση εν μέρει δύσκολη. Για τους σκοπούς της ερευνητικής έκθεσης χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα της Eurostat και άλλων φορέων. Επίσης, πραγματοποιήθηκε δευτερογενής επεξεργασία δεδομένων από τους ερευνητές.

Σχετικά με την **εκδοτική παραγωγή βιβλίων για παιδιά**, παρατηρείται μία σαφής στροφή σε θέματα που άπτονται της ετερότητας, του προσφυγικού ζητήματος, των ΑΜΕΑ και γενικότερα των κοινωνικά ευάλωτων ομάδων, με σκοπό την ευαισθητοποίηση της παιδικής ηλικίας αναφορικά με αυτά τα κρίσιμα θέματα. Επίσης, διαπιστώνεται μια σημαντική αυξητική τάση των παιδικών λεσχών ανάγνωσης, αλλά και των ίδιων των ενεργειών των βιβλιοθηκών με σκοπό την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας από μικρή ηλικία.

Σχετικά με την **κινηματογραφική παραγωγή**, το ξενόγλωσσο (και συχνά μεταγλωττισμένο στη χώρα μας) animation αποτελεί μία σταθερή επιλογή για τους μικρούς θεατές, ενώ στην Ελλάδα δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο πλαίσιο πολιτιστικής πολιτικής για την παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών για παιδιά και νέους, ούτε έχουν ανακοινωθεί ή προωθηθεί κάποια κίνητρα που θα ενισχύουν προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση παραγωγούς και σκηνοθέτες. Ωστόσο, χάρη σε συγκεκριμένα εκπαιδευτικά προγράμματα τα παιδιά και οι νέοι γνωρίζουν τη διαδικασία παραγωγής και δημιουργίας μιας ταινίας με την περιορισμένη ένταξη της κινηματογραφικής παιδείας στο σχολικό πρόγραμμα.

Αναφορικά με την **τηλεόραση**, διαπιστώνεται ότι η κρατική τηλεόραση με συγκεκριμένες προσπάθειες κι επιλογές (βλ. Εκπαιδευτική Τηλεόραση) συντηρεί έως τις μέρες μας τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα της τηλεοπτικής εμπειρίας, αποδεικνύοντας ότι το παιδικό πρόγραμμα αποτελεί μία σημαντική παράμετρο όχι μόνο εξαιτίας των ψυχαγωγικών, αλλά και των παιδαγωγικών πτυχών του – κάτι το οποίο δεν επιτυγχάνεται με τη συνεχή ροή κινουμένων σχεδίων, αλλά με ειδικά σχεδιασμένες, προσιτές και καλαίσθητες ψυχαγωγικές εκπομπές για τα παιδιά. Απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή όταν οι τηλεοπτικοί σταθμοί, ιδίως οι ιδιωτικοί, προβάλλουν εκπομπές οι οποίες απευθύνονται σε παιδιά ή στις οποίες αυτά τα ίδια εκτίθενται.

Παρόλο που η **μουσική παραγωγή** που προσανατολίζεται σε παιδιά επλήγη σημαντικά από την οικονομική κρίση στο πλαίσιο της συνολικότερης μείωσης της ελληνικής δισκογραφικής παραγωγής, αυτό που έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον είναι η σχεδόν παράλληλη δραστηριοποίηση κρατικών/ιδιωτικών φορέων και συσσωματώσεων αναφορικά με τη

μουσική παιδεία των παιδιών και των νέων (ωδεία, παιδικές χορωδίες και εκπαίδευση στα μουσικά σχολεία).

Η **θεατρική παραγωγή** για τα παιδιά συνεχίζει να διατηρεί ένα αρκετά υψηλό επίπεδο αναφορικά με τη δραματουργία και σκηνοθεσία, ενώ ανασύρει την προβληματική των κοινωνικά ευάλωτων ομάδων στα έργα που παρουσιάζονται. Επίσης, η θεσμοθετημένη θεατρική εκπαίδευση στο ελληνικό σχολείο και οι σχετικές δράσεις που πραγματοποιούνται από το Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση με φεστιβάλ, παραστάσεις και βιωματικά εργαστήρια, καθώς και η συνεργασία του τελευταίου με σημαντικούς φορείς, όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, καταδεικνύουν την κοινωνική υπευθυνότητα της θεατρικής κοινότητας απέναντι σε φλέγοντα κοινωνικά ζητήματα.

Επίσης, εκατοντάδες πολιτιστικοί σύλλογοι επικεντρώνονται στην εκμάθηση των παραδοσιακών χορών, της μουσικής και του τραγουδιού, αυξάνοντας τα μέλη τους την περίοδο της κρίσης με την παροχή δωρεάν μαθημάτων ή έναντι χαμηλού αντιτίμου και συμβάλλοντας στην προβολή και μεταβίβαση στις νέες γενιές της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

Όσον αφορά στον **Τύπο** που απευθύνεται σε παιδιά και σε νέους, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα προσανατολισμένα έντυπα προς τα παιδιά και τους νέους είναι περιορισμένα και συνδέονται συνήθως με έναν συγκεκριμένο χαρακτήρα, ο οποίος συνοδεύει το έντυπο με ένα “δώρο” (μινιατούρα κοκ.). Ωστόσο, η δημοτικότητα της κατηγορίας των κόμικς είναι πολύ υψηλή στην Ελλάδα.

Τα **μουσεία**, ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν, παρέχουν τη δυνατότητα της γνωριμίας με το παρελθόν και της σύνδεσής του με το μέλλον. Σε κάθε περίπτωση, στην Ελλάδα ενθαρρύνονται εκπαιδευτικές δράσεις και προγράμματα που στοχεύουν στη γνώση και στην ψυχαγωγία, χωρίς να αποκλείονται και στην παρούσα περίπτωση οι κοινωνικά ευάλωτες ομάδες.

Οι **εκπαιδευτικές δράσεις**, οι οποίες πραγματοποιούνται από πλήθος κρατικών και ιδιωτικών φορέων που προσανατολίζονται σε παιδιά, σε νέους και σε κοινωνικά ευάλωτες ομάδες διακρίνονται από ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και στοχεύουν στη διαπολιτισμική αγωγή των ωφελούμενων.

Το **διαδίκτυο** με τη μεγάλη δημοτικότητά του αποτελεί ένα μεγάλο “στοίχημα” για την ενημέρωση και την ψυχαγωγία των παιδιών και των νέων, ιδιαίτερα όταν η πλοήγηση πραγματοποιείται με σωστούς όρους και, παράλληλα, παρέχει πρόσβαση σε εκπαιδευτικά παιχνίδια με τα οποία τα παιδιά και οι νέοι ψυχαγωγούνται. Μέσα από προγράμματα, όπως το «Αθλητισμός για όλους», ο αθλητισμός αποτελεί μία μοναδική ευκαιρία με σκοπό την ένταξη, αποδοχή και ενσωμάτωση των κοινωνικά ευάλωτων ομάδων διά μέσου πολυπληθών αθλητικών δραστηριοτήτων.

Καθώς τα παιδιά και οι νέοι έχουν το απaráγραπτο δικαίωμα για εκπαίδευση και συμμετοχή σε πολιτιστικές διαδικασίες, η ερευνητική έκθεση είναι σημαντική για νέα ερευνητικά εγχειρήματα για το εν λόγω ζήτημα και θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων σχετικών με τη σχέση των παιδιών και των νέων με τα πολιτιστικά προϊόντα και αγαθά.